

ಬಾಲ್ಯದ ಗಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪಶಮನ

ಶಿವಾನಿ ತನೇಜಾ ಮತ್ತು ಸವಿತಾ ಸೋಹಿತ್

ಗುಣಮಟ್ಟದ ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅದು ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನ, ವಿಷಯ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಮಕ್ಕಳು ನಮ್ಮ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಜೊತೆಗೇ ಮಕ್ಕಳ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದಂತಹ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಯೋಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಮುಸ್ಕಾನ್¹ ಹೆಸರಿನ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಕೆಲವು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳು ನಗರದ ಬಡತನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುವವರು ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದ ದಿನಗಳಿಂದಲೇ ಗಳಿಕೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಭೋಪಾಲ ನಗರ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಾಸಿಸುವ ಅಧಿಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯ (Denotified tribal-DNT)ⁱⁱ ಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಲ್ಯದ ವಾಸ್ತವಗಳು

ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಸೋಹಿನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಕುಟುಂಬವನ್ನೇ ತೊರೆದು ಹೋದ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಕೆಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ಯಾವತ್ತಿಗೂ ಆಕೆಯ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಮನೆಯನ್ನು ರಿಪೇರಿ ಕೂಡ ಮಾಡದೇ ದಿನವೂ ಮದ್ಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಪ್ಪನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಆಕೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಅಕ್ಕ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೆಯೇ ಮದುವೆಯಾದಾಗಲಂತೂ ಸೋಹಿನಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕುಸಿದು ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ತುಂಬಾ ಬುದ್ಧಿವಂತೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಆಕೆಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು (social relationships) ಕಳಪೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೇನಾದರೂ ಬೇಸರವಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು.

ಅಮರ್ ಒಂದು ವರ್ಷದಿಂದ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ವಾರ್ಡನ್ ಹುಡುಗರ ಅಶ್ಲೀಲ, ಕಾಮಪ್ರಚೋದಕ ವಿಡಿಯೋಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ದಿನ ಅಮರ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಬಂದ. ದಿನಗೂ

ಕಾರ್ಮಿಕರಾದ ಅಮರ್ ನ ಪಾಲಕರು ಆತನನ್ನು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ಆತ ಇತರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ. ಶಿಕ್ಷಕರು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಗೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ.

ರೋಹಿತ್‌ನ ಕತೆ ಇನ್ನೂ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಆತನ ಅಮ್ಮ ಚಿಂಡಿ ಆಯಲು ಹೊರಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಪ್ಪ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿ-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ತೀರಾ ಮದ್ಯ ವ್ಯಸನಿಯಾಗಿದ್ದ. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಕುಡಿತದ ಚಟದಿಂದಲೇ ಮೃತಪಟ್ಟ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಅನಾಥರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ರೋಹಿತ್‌ನ ಇಬ್ಬರು ಸಹೋದರಿಯರೂ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆತನ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯವರ ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಳು. ರೋಹಿತ್ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಡ್ಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಂದ ಒದೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೂ ಪದೇಪದೇ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲವಾದ ಗುಂಪುಗಳ ಯಾತನೆ

ಈ ಮಕ್ಕಳ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇವರು ಉಳಿದವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬಂದವರು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಏನೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಬಹುಪಾಲು ಬಡವರು, ಅಧಿಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟುಗುಂಪು, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಅನೇಕ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಗ್ರಾಹಕೀಕರಣ (Consumerism), ಭೂ ಸ್ಥಳಾಂತರ, ಬಲವಂತದ ತೆರವು, ನಗರದ ಕಡು ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಹಿಂಸಾಚಾರ ಮತ್ತು ನಿಂದನೆ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೆಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಧಿಕ ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಯಾತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ಊಹೆಗೂ ನಿಲುಕದಂತೆ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಜರ್ಝರಿತಗೊಳಿಸಿದೆ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯ.

ಪರಂಪರೆ (ಮೆಥೋಟ್ - 2019)ⁱⁱⁱ ಎಂದರೆ ವಸಾಹತೀಕರಣದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಮೆರಿಕದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ಸುದೀರ್ಘವಧಿ ಪರಿಣಾಮದ ಪುರಾವೆ. ಮೆಥೋಟ್ ಅವರು ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಡುವಿನ ಯಾತನೆಯ (intergenerational

trauma) ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ವಸಾಹತೀಕರಣ ಮತ್ತು ವಸತಿ ಶಾಲೆಗಳು ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿದವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯಾತನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರದೇ ಇದ್ದವರು ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಡಾ.ಕೋಲ್ಟ್^{iv} ಅವರು ಬಾಲ್ಯದ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಅನುಭವಗಳು ಮತ್ತು ತಾರುಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸುದೀರ್ಘಾವಧಿ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಈ ಯಾತನಾಮಯ ಅನುಭವಗಳು ಬದುಕಿನ ಮೊದಲ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ಅದು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ' (ಸಾವು ಅಥವಾ ಹಿಂಸಾಚಾರ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಂತಹ ಒಂದೇ ಘಟನೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ). ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಮಗುವಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಒಟ್ಟಾರೆ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಲಿದೆ.

ದೇಶೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಷ್ಟ ವರ್ಣೀಯರ ಗುಂಪುಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು ನಮಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಈ ಮಕ್ಕಳ ಹಕ್ಕಿನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕೇವಲ 'ಕಷ್ಟದಾಯಕ' ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಪಾಲಕರ ಪರವಾಗಿ 'ಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಳಜಿಯ ಕೊರತೆ'ಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಋಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. 2013ರಲ್ಲಿ ಛತ್ರೀಸ್‌ಗಢದ 200 ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ ಮಕ್ಕಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಶೇ.40ರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಋಣಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಶೇ.13ರಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಧನಾತ್ಮಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಈ ಮಕ್ಕಳು ನಮ್ಮ ಶಾಲಾ ವಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾವು ಅವರನ್ನು 'ಆಘಾತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ' ನೋಡುವ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು ಮತ್ತು ದೂರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವರ ಅನೇಕ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು 'ನಾಗರಿಕ'ಗೊಳಿಸುವ ವಸಾಹತು ಮನಸ್ಥಿತಿ-ಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಅವರ ಬಾಲ್ಯದ ಜೀವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ (ಅಥವಾ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಮೊದಲು) ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಲಭೂತ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಗೌರವವನ್ನೂ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನಿಂದನೆ, ದುಡುಕುತನ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಅವರ ಪಾಲಕರು ಜಗತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಈ ವಾಸ್ತವಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದಲಿತರು, ಅಧಿನೂಜಿತ ಬುಡಕಟ್ಟು ಮಂದಿ ಅಥವಾ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಪಾಲನೆ ತಾರತಮ್ಯ,

ನಿಂದನೆ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಕ್ರಮಗಳು ರೂಢಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ.

ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಡುವಿನ ಯಾತನೆ

ಈ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಕಳಂಕ ಹಚ್ಚುವ ಕೆಲಸ ವಸಾಹತು ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು 'ಠಕ್ಕರು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಇದು ಹಿಂದೂ ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶಾಪವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವರ್ಗಗಳ ಜೊತೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತೆರೆದುಕೊಂಡಾಗ ಗದರಿಕೆ ಮತ್ತು ಪರಭಾರಿಕೆಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ (rebuke and alienation) ಅವರು ಒಳಗಾಗಿದ್ದಿದೆ. ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಅಪರಾಧಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನಿಂದ (criminal tribes) ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಲು 1871ರ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಟ್ರೈಬ್ಸ್ ಕಾಯ್ದೆಯು (Criminal Tribes Act of 1871) ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ಬಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಕ್ಕಳು ಸುರಕ್ಷತಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾಧಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಪರಭಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಅಂಗಡಿ, ಶಾಲೆ, ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಅಥವಾ ಇನ್ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿ ಇರಲಿ ಅದರೇನು ಮನುಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲ ಅನ್ನುವಂತೆ ಹೊರಗಿಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಆಕೆ / ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಆಗುವಂತಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ಯಾರಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಕಿರುಕುಳ ನೀಡಬಹುದು, ಬಂಧಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಬಾಹ್ಯ ಮೂಲದಿಂದ ಬರುವ ಈ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಈ ನಿಗ್ರಹಿಸುವಿಕೆ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದು, ನೀವು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಜನರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಂಪು ರಚನೆಯಾಗಿ ಅವರು ಮಾತ್ರ ನಿಮಗೆ ದುರ್ಬಲರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಬಹುದು.

ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತ್ವ ಎಂದರೆ ಚೇತರಿಕೆ ಎಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯಗಳು ಹಾಗಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತ್ವ ಗುಣವಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸುರಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪಾಲಕರು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಮಗುವಿಗೆ ಇತರರು ಆಹಾರ ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಳೆ ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೋರಿಕೆಯಾದಾಗ ಆ ಮಗು ನೆರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಂತ ಜನರ ಗಾಯ

ವಾಸಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಗಾಯಗಳೊಂದಿಗೇ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಡುವಿನ ಈ ಗಾಯ ಮಾಯಲು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯದೇ ಹೋದರೆ ಇದು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಗಾಯ ಮಾಯವ ಕುರಿತ ಪರ್ಯಾಯೋಚನೆ

ಹೀಗೆ ಮಾಯವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ಕೂಡ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಅನನ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಬದಲಾಗಿ ಸಮಾಜವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಶಾಲ ಚಿತ್ರದ ಅಗತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತರಗತಿ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವಿನ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಗಾಯ ಮಾಯವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೇಗೆ ನಿಂತೆವು ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗಂತ ಇಲ್ಲ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿರುವ ಅಂಶಗಳೇ ಅಂತಿಮ ಅಂತೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬರಲ

ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾವೂ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಅರಿವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಜನ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಆಲಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯನ್ನು ತುಂಬಬೇಕು. ಯಾರೋ ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ, ಕಾರಿಡಾರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನಿತರ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಊಟ ಮುಗಿಯಿತೇ ಅಥವಾ ನಿಮಗೆ ಶೀತವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಾಂತ್ವನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದರೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಇಂತಹ ಕಾಳಜಿಯ ಮಾತುಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕುಟುಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿರುತ್ತದೆ.

ನೋವಿನ ಭಾವನೆ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ

ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಂತ ನಾವು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲೇಬಾರದು ಎಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದನ್ನು ತಡೆದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಋಣಾತ್ಮಕ

ಭಾವನೆಗಳು ಬಂದಾಗ ಅವು ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ನಿಗಾ ವಹಿಸಬೇಕು. ಆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೈ ಕೈ ತಾಕಿತು ಎಂಬಂತಹ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಜಗಳ ನಡೆಯಬಹುದು. ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಲಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಅಥವಾ ಒಂದು ಅನುಭವದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಸುರಕ್ಷಿತ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಇದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನುಳಿದವರಿಗೆ ಇದು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮುಖಾಮುಖಿ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂಗತಿ.

ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ದೇಹದ ಚಲನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸಕ ಉದ್ದೇಶ (therapeutic purposes) ವಿರುತ್ತದೆ. ನೋವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಮಕ್ಕಳು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವ ಅಥವಾ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಕಲಿತುರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಭಾವನೆಗಳ ಸಂಕೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಬದಲಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯದ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಬಹುದು ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು

ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಕ್ಕಳ ಕೃತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು (agency) ರೂಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ; ಏನನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು, ಏನನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು ಅಥವಾ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇವೆ. ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಏನು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಹೀಗೆ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಭಯ ಇಲ್ಲದೆ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಬದುಕುವ ರೀತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯಲ್ಲರಲ ಅಥವಾ ಹೊರಗಡೆ ಇರಲ ಮಕ್ಕಳು ದುರ್ಬಲ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಜಾತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು

ಗುರಿಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಯಾವತ್ತೂ 'ರಕ್ಷಣೆ' ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಅವರ ಮಾಧ್ಯಮದೊಂದಿಗೇ (agency) ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂಜಾರ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳ ಗುಂಪು ಆರಂಭದಲ್ಲ ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬ ಅವರನ್ನು ತಡೆದು 'ಸಮುದಾಯದ ಹೆಸರು' ಹೇಳಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೊರೆಯಲು ಬಯಸಿದರು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಚಾರದಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ ಎಂಬ ಸಮ್ಮತಿಯ ಜೊತೆಗೇ ಇಲ್ಲ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಜಾಗವಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ಮಕ್ಕಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಇತರರೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ನಡವಳಿಕೆ ಹೇಗಿದೆ?

ಒಂದೊಂದು ಸಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯದಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ತಮ್ಮ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸುವ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸು ನೋಯಿಸುವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? ನಿಮ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯಾರಾದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಹೇಗನಿಸುತ್ತದೆ? ನಾನು ಕಾಳಜಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ನನ್ನ ದನಿ ಹೇಗಿದೆ, ಅದು ಗೌರವಯುತವಾಗಿದೆಯೇ? ಇಂತಹ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ತರುಣರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುವುದು, ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮರೆತು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕೌಶಲಗಳಾಗಿವೆ. ನಾವು ಮಾಡುವ ಹಾನಿಯಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವುದು 'ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತ' (auto mode) ಆಗಿರಬಾರದು.

ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರುವ ಋಣಾತ್ಮಕ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಹಂತದ ಪ್ರತಿರಕ್ಷಣೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಯಾವತ್ತೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆ. ಸಿಟ್ಟನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಿಟ್ಟು ಅಥವಾ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವುದು, ಈ ಭಾವನೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾರಣಗಳು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಥವಾ

ತನಗೇ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಸಮಾಲೋಚನೆಯ (conscious conversations) ಭಾಗವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ನಾವೇ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ರಮವಾಗಿರಬೇಕು.

ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಸಂವಹನ:

ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ನಾವು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮಗುವೊಂದು ಮಾತನಾಡದೇ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಂಜಕೆ ಇಡುವುದನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹಸಿದವನೊಬ್ಬನ ಅನುಭವಗಳು ಇಡೀ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿಬ್ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕೂಡ ಇಂತಹ ಅನುಭವಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಾವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಪರಿಹಾರವಾಗದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ದೊಡ್ಡವರಾರೂ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಮಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ನಿಮ್ಮ ತಪ್ಪುಗಳಿಗಿಂತ ನೀವೇ ಮುಖ್ಯ

ಮಕ್ಕಳ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಯೇ ಇಲ್ಲದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಅವರನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಅನುಭವಗಳು ಆದ ಬಳಿಕ ಮಕ್ಕಳು ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ತಾವು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ನಾವೇನೂ ಕೆಟ್ಟದನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಎಡವುವುದು, ಹಿಂಜರಿಕೆ ತಪ್ಪೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಅರಿವಿದ್ದಾಗ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಹೊಣೆ ಹೊರಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಹಾಕುವ ಬಗ್ಗೆ. ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಜೀವನದಲ್ಲ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದ ಕೌಶಲ. ನಾವು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಕಲಿತು-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಳಪೆ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಯುವಕರು ಖುಷಿಗೊಳ್ಳುವ ಕಥೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಮಿತ್ರರು ಮತ್ತು ತಂಡಕಾರ್ಯ

ಅನೇಕ ಮಂದಿಗೆ ಶಾಲೆಗಳು ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ಆಚೆಗೆ ಇರುವ ಜನರ ಜೊತೆ ಸಂವಹನ ನಡೆಸಲು ಇರುವ ಅವಕಾಶ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಇಲ್ಲಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇತರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲು ಇರುವ ಹಿಂಜರಿಕೆ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಿಟ್ಟಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ನಡವಳಿಕೆ ಕೂಡ.

ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗೆಳೆತನ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರದ ಸೂತ್ರವಿಲ್ಲದೆ ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಜಿಗ್ಸಾ ಆಟದ ಒಳಗನ್ನು (jigsaw) ರಚಿಸುವುದು, ಬೇಸಾಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಸಮಾನವಾದ ಚಾರ್ಟ್ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದು.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೆಳೆತನ ದೊಡ್ಡ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲಾ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡುವ ಆಯ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಪಾಠಿಗಳಿಂದ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನ ತಾನು ಶಾಲೆಗೆ ಬರಲು ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕನಸುಗಳು ಮತ್ತು ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವ ರೋಲ್ ಮಾಡೆಲ್‌ಗಳು ಅಥವಾ ಜನರನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಪರೂಪ.

ದೈಹಿಕ ಸ್ಪರ್ಶ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ

ಎಲ್ಲವರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳು ಪರಸ್ಪರ ಕಾಳಜಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೋ (ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಂತೆ) ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಒಂದು ಆಲಂಗನ ಅಥವಾ ನಡೆಯುವಾಗ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗುವುದು ಅನುಚಿತವೇನೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮಿತಿ ಮೀರಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಲು ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಯಮವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಖಾಸಗಿತನ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಳಕಳಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಲೇ ಮನುಷ್ಯನ ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ತರುಣ/ಮಗು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಇದು

ಸಂತೈಕೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. 'ಇಂದು ನಾನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಟೀಚರ್ ನನ್ನ ತಲೆಗೆ ಮೊಟಕಿದರು' ಎಂದು ಲೇಖಕರ ಮಗಳು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಮರಳಿದಾಗ ಋಷಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಅಷ್ಟರಿ ಎನಿಸಿತು.

ಸ್ಪರ್ಶದ ಸಂತೈಕೆ ಇಡೀ ತರಗತಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವಾಗ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಭಾವ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಪರಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ, ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡುವ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕಷ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಗದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಅವರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ತನ್ನೊಂದಿಗೇ ಸಂವಹನ

ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ವ್ಯಾಯಾಮದ (Meditative exercises) ಮೂಲಕ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದೇಹದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತು ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಬಡಿತವನ್ನು ಆಲಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದೊಂದಿಗೆ ಸಂವಹನ ನಡೆಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಇರಲು ಅಥವಾ ಆಂತರ್ಯದ ಜೊತೆಗಿರಲು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಒಂದು ಮಗು ತಾನು ಚಿಂದಿ ಆಯುವಾಗ ಕೊಳೆತುಹೋದ ಪ್ರಾಣಿಯ ದೇಹವಿದ್ದ ಪೈಪ್ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಅದರ ಕೆಟ್ಟ ವಾಸನೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಹೋಗದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಕೊಳೆತ ವಾಸನೆ ಮೂಗಿಗೆ ಬಡಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಆಕೆ ಅನುಭವಿಸಿದಳು. ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ಆಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಯಾರೊಂದಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟು ಸಾರಾಂಶ

ಮಕ್ಕಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಿದೆ; ಮಗುವಿನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೇಗಿವೆ; ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ-ಕಿರಿಕಿರಿಯಿದೆಯೇ; ಆಕೆಗೆ ಹೆಸುವಾದಾಗ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಮಗು ಏನನ್ನು ನೋಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆಲಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷಕಿ ನಿಗಾ ಇಡಬೇಕು. ಮಗುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವ ಘಾಸಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವುದು, ಅದು ತಕ್ಷಣ ಉಪಶಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮಗು ತನ್ನ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವ ತನಕ ನಾವು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ('Alone work') ತಂಡಕಾರ್ಯ (teamwork)ದಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಲಭ್ಯವಿರುವ

ಕೌಶಲಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಲೆ, ಚಲನೆ, ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಆಟಗಳಂತಹ ಅನೇಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಗುವಿಗೆ ನಾವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ಆಂತರಿಕ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ದೇಶವಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಮುದಾಯವಾದ ಮಕ್ಕಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸೋತಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಈ ಹಾನಿಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವು ಜೊತೆಗೆ ಸರ್ಕಾರವು ಕೂಡ ಈ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆಗಿರುವ ನಷ್ಟವನ್ನು ಭರ್ತಿ ಮಾಡಿ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವ ಕಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಬೇಕಿದೆ.

* ಮಕ್ಕಳ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ

- i Muskaan is a non-profit, non-governmental organisation working with marginalised communities living in the bastis in Bhopal, Madhya Pradesh.
- ii The British Government had listed over 150 communities under the Criminal Tribes Act which allowed the administration to forcefully 'settle' members of these communities into camps from where they could be called upon as bonded labour, and to separate children from their parents. It was considered that everyone born in the community would be deemed criminal and could be treated with suspicion. After the repeal of this Act in 1952, the communities henceforth have been referred to as 'denotified'.

ಶಿವಾನಿ ತನೇಜಾ ಅವರು ಭೋಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಅಧಿಸೂಚಿತ ಬುಡಕಟ್ಟು ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಕಳೆದ 25 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬುವ ಅವರು, ಒಬ್ಬ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಮತ್ತು ಸಶಕ್ತೀಕರಣವನ್ನು ಅವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪಯಣದ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅವರ ಕಳಕಳಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲಸದ ಆದ್ಯತೆಗಳ ಸೇರಿವೆ. ಮಕ್ಕಳ ರಚನಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದು, ಸಂಕಷ್ಟದ ಬಾಲ್ಯದ ನಡುವೆ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಅವರ ಆದ್ಯತೆಗಳ ಸೇರಿವೆ. ಒಬ್ಬ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಿವಾನಿ ಅವರು ಮುಸ್ಕಾನ್ ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನದ ಕ್ಲಾಸ್-ರೂಂ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಖುಷಿಯಿಂದ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು shivani@muskaan.org ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಸವಿತಾ ಸೋಹಿತ್ ಅವರು ಕಳೆದ 15 ವರ್ಷಗಳಿಂದ 'ಮುಸ್ಕಾನ್' ಜೊತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಷಾ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯುವಕರು ಮತ್ತು ವಯಸ್ಕರ ಜೊತೆಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಅವರು ಗೌರವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು savita.sohit@rediffmail.com ಮೂಲಕ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಅನುವಾದ: ಮಂಜುನಾಥ್ ಚಾಂದ್ | ಪರಿಶೀಲನೆ: ಲತಾ ಕೆ.ಸಿ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಇ. ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಭೋಪಾಲ್ ನ ಬಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮುಸ್ಕಾನ್ ಲಾಭ-ರಹಿತ, ಸರ್ಕಾರೇತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ii. ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕಾಯ್ದೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ 150ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆಡಳಿತವು ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಜೀತದಾಳುಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪಾಲಕರಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಲು ಈ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.